

mány, a munkaszolgálat intézménye különös módon sok ezer zsidó férfi számára kínált megmenekülést a fenyegető deportálás elől. Az ukrainai és bori zsidó munkaszolgálatosok nyers, olykor kegyetlen bánásmódot kényszerültek elszenvedni, ám azok a munkaszolgálatosok, akiket behívtak vagy akik önként bevonultak, de az ország területén maradtak, sokkal kedvezőbb helyzetbe kerültek. Legalábbis a nyilas hatalomátvételig.

A történelem furcsa firtora, hogy a honvédelmi minisztérium, amely az előző négy-öt évben a zsidók szenvedéseinek egyik legfőbb okozója volt, most hirtelen egyike lett azoknak a kormányhivataloknak, amelyek zsidó életek mentésével kezdtek foglalkozni. Hogy mi indította erre a minisztériumot, azt nem látjuk egészen világosan. Csak feltételezhetjük, hogy néhány politikushoz és vezető katonához hasonlóan jó néhány katonai parancsnok is rádöbbedt, mit is takar a valóságban a gettósítás és deportálás programja, felébredt bennük az emberiség érzése, és úgy érezték, hogy a zsidók megmentése érdekében mindent meg kell próbálniuk, amit csak tudnak. Ezek közül a katonatisztek közül is kiemelkedik Reviczky Imre, a nagybányai X. munkaszolgálatos-zászlóalj parancsnoka. Minden zsidó, aki ennél a kiváló férfinál jelentkezett szolgálattételre, azonnal felvételt nyert, és ennivalót, valamint megfelelő szállást kapott, függetlenül attól, hogy milyen korú és egészségi állapotú volt.¹⁷⁸

Talán az ország munkaerőgondjaira tekintettel akarták a munkaképes zsidók életét megóvni. A munkaerőhiány hátrányosan érintett olyan programokat is, amelyekhez a németeknek fűződtek fontos érdekeik (lásd a 10.12. és 10.13. képet). 1944. május 1-jén az OT, a Wehrmacht és a Sicherheitspolizei képviselőinek részvételével tanácskozást tartottak Budapesten. Az a határozat született, hogy mindennemű munkaerőigényrel, vonatkozzék az akár zsidókra, akár nem zsidókra, Neyerhez kell fordulni, s neki mint az OT-nak a magyar honvédelmi minisztériumba beszállított összekötőjének kell az összes ilyen ügyekben intézkednie.

A magyar és német hatóságok felmérték, hogy mekkorák a munkaerőgondok, és azt is, hogy a hadsereg igényei sem az ipari, sem az agrártermékek iránt nem csökkennek, ezért megállapodtak, hogy kb. 150 000 munkaképes zsidót mentesíteni kell az éppen akkor kezdődő „kitelepités” alól. A tervek a zsidó munkaszolgálatos-századok számát 210-ről 575-re kívánták növelni.¹⁷⁹

A megállapodást nem támogatta Eichmann különítménye, amely Magyarország zsidótlanításán fáradozott. A különítmény álláspontját SS-Hauptsturmführer Theodor Dannecker juttatta kifejezésre. Kifejtette, hogy a munkaképes zsidó munkásoknak a közös háborús erőfeszítések érdekében nagyobb hasznát vehetik Németországban, és ezért sem különleges szelekciónak nem vetik alá őket, sem pedig gázba nem kerülnek.¹⁸⁰